

ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН ГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ

Педагогічна технологія формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу поєднує в собі взаємодію та гнучкість компонентів освітнього процесу, об'єднаних спільною метою функціонування та єдністю реалізації, що гарантує формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва. Важливе місце має діагностика педагогічної технології на різних етапах її впровадження в процесі підготовки майбутніх викладачів музичного мистецтва і представити відповідну взаємодію форм й методів, а також оцінювання кінцевих результатів, що мають співвідношення з метою.

Сформована комунікативна компетентність дасть змогу майбутнім учителям музичного мистецтва вдосконалювати усне мовлення, збагачувати словниковий запас музичних термінів іноземною мовою, формування завдань із музичних предметів, презентувати біографії композиторів, брати участь у науково-практичних конференціях тощо.

На підставі опрацьованої наукової літератури ми представимо розроблену педагогічну технологію формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу з чотирьох взаємопов'язаних блоків: цільового, теоретичного, організаційно-змістовного та діагностико-результативного. У статті ми окреслимо цільовий та теоретичний блоки. Також ми розкриємо завдання та низку вимог до педагогічних працівників як організаторів професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва; окреслимо необхідність системного, компетентнісного, діяльнісного, особистісно зорієнтованого, гуманістичного та культурологічного підходів, використання загальнодидактичних та спеціальних принципів.

Ключові слова: *комунікативна компетентність, педагогічна технологія, загальнодидактичні принципи, специфічні принципи.*

Мета статті. На підставі опрацьованої наукової літератури ми представимо розроблену педагогічну технологію формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу з чотирьох взаємопов'язаних блоків: цільового, теоретичного, організаційно-змістовного та діагностико-результативного.

Спираючись на наукову думку сучасних дослідників С. Головка [2], О. Гармаш [1], М. Демченко [3], виділимо вимоги до розроблення педагогічної технології:

- розвивати в майбутніх учителях музичного мистецтва комунікативну компетентність (лінгвістичну, соціолінгвістичну) для забезпечення їхнього ефективного спілкування в професійній діяльності;
- прищеплювати бажання оволодіти іноземною мовою за професійним спрямуванням, культурологією, українською мовою за професійним спрямуванням як невід'ємною складовою частиною їхнього професіоналізму;
- сприяти розвитку здібностей до самооцінки та здатності до самостійного навчання;
- розвивати бажання до творчого самовираження в процесі навчання, яке спрямоване на формування комунікативної компетентності;
- сприяти розвитку мотивації до формування комунікативної компетентності в процесі навчання;
- виховувати культуру спілкування, формувати позитивні риси характеру: працелюбність, активність, старанність, професійну обізнаність та ін. [2].

Узагальнюючи результати досліджень науковців С. Головка [2], М. Демченко [3], О. Гармаш [1], І. Когут [4], а також С. Сисосової [6], ми виділили завдання педагогічних працівників як організаторів професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва:

- ініціувальне (розробка концепції підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, визначення основних напрямів впровадження технології);
- інформаційне (реалізація низки завдань для оволодіння повною інформацією з проблеми формування комунікативної компетентності, інформації про можливості фахової освіти щодо формування цієї компетентності тощо);
- організаційне (створення умов реалізації різних складників технології);
- стимульовальне (створення системи для організації та проведення різних заходів, конкурсів, вистав, презентацій, концертів та ін.);
- рефлексивне (експертна оцінка, аналіз стану та перспектив впровадження нашої педагогічної технології) [2].

Таким чином, розкривши низку вимог та завдань, на яких будується обґрунтування педагогічної технології, перейдемо до розроблення педагогічної технології. Ми плануємо визначити її зміст відповідно до змісту професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, їх конкурентоспроможності на ринку

праці, професійні якості майбутніх фахівців, вміння встановлювати та підтримувати спілкування під час виконання їхніх професійних обов'язків, самовдосконалюватися.

Цільовий блок нашої педагогічної технології складається з мети та завдання процесу формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Сучасна система фахової передвищої освіти потребує висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців, здатних швидко орієнтуватися в різноманітних комунікативних ситуаціях, робити висновки, вилучати головне, володіти лексичним конструкціями й вдало використовувати їх, впроваджувати комунікативні знання, навички та вміння в освітній процес, навчатися протягом життя з метою набуття комунікативної компетентності.

Метою цього процесу визначено формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу. Відповідно до мети подано такі завдання: визначити сукупність форм і методів формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва; актуалізувати потребу в самоосвіті та саморозвитку; сформувати у здобувачів освіти мотивацію до навчання, позитивного ставлення до здобування нових знань; розвивати суб'єкт-об'єктні відносини, що передбачають досягнення поставленої мети.

Для нашого дослідження невід'ємною складовою частиною є якість педагогічної технології, яку ми можемо оцінити через досягнуті результати, які корелюються з поставленою метою. Отже, рівень кореляції є орієнтиром ефективності педагогічного дослідження.

У **теоретичному блоці** представлено методологічні підходи та принципи, на яких базується технологія формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Основні підходи до процесу формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу: системний, компетентнісний, діяльнісний, особистісно зорієнтований, гуманістичний, культурологічний (С. Головка [2], О. Гармаш [1], М. Демченко [3], І. Когут [4], О. Часнікова [7], Ю. Шабанова [8] та ін.).

Поділяючи думку науковця Ю. Шабанової, ми визначили, що до **системного підходу** входять всі компоненти технології у взаємодії: мета, зміст, методи, форми, засоби педагогічного процесу [8].

Системність у процесі формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва забезпечують цілісність освітнього процесу, розглядає процес формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва як єдину систему, елементи якої устанавлюють зв'язки між суб'єктами освітньої діяльності, що дає нам змогу побачити наступність у підготовці майбутніх фахівців.

Системний підхід у нашому дослідженні важливий, бо уможливує вивчення кожного компонента (мета, зміст, форми, методи, засоби) окремо, що дає нам змогу поєднати їх у цілісну технологію й ефективно вирішити проблему формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Для нашого дослідження важливою є думка науковця О. Часнікової, яка вважає, що **компетентнісний підхід** спрямовує підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва на досягнення результатів, що зорієнтовані на вирішення загальних і фахових завдань [7].

Так, компетентнісний підхід дає змогу спрямовувати процес підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва на досягнення вагомих результатів володіння комунікативними навичками та вміннями, сприяти успішному формуванню комунікативної компетентності, умінь та знань здобувачів, охоплювати зміст навчальних дисциплін, використовувати здобуті знання на практиці тощо.

Діяльнісний підхід пов'язує підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності, а також запитами сьогодення [4].

Отже, спираючись на думку дослідниці І. Когут, ми можемо стверджувати, що діяльнісний підхід передбачає розвиток особистості у процесі діяльності, яку називають освітньою діяльністю [4]. Ми переконані, що комунікативні уміння не можна набути теоретично. Тому реалізація діяльнісного підходу в технології формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва не лише через розв'язання здобувачами практико орієнтованих, професійно спрямованих задач, набуття досвіду, виконання науково-творчих проєктів, а й уміння застосовувати здобуті знання та навички у практичній діяльності, оперувати ними під час вивчення загальноосвітніх та фахових дисциплін.

Узагальнюючи досвід сучасних науковців С. Головка [2], І. Когут [4], О. Гармаш [1], М. Демченко [3], П. Магда [5], ми визначили, що **особистісно зорієнтований підхід** передбачає здійснення підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва з урахуванням самодостатності, унікальності й індивідуальності здобувача на основі загальнолюдських цінностей.

Ми маємо підстави твердити, що особистісно зорієнтований підхід у процесі формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу є створення психолого-педагогічних умов для процесу становлення, розвитку та реалізації особистості здобувача, його інтересів, мотивів, можливостей у навчанні, у спілкуванні тощо, здатність самостійно контролювати власні дії та поведінку, впливати на ситуації в професійній галузі. Отже, в нашому дослідженні ми розглядаємо здобувача як головний суб'єкт навчання, який має оволодіти усіма функціями педагогічної професії, професійно значущими компетенціями шля-

хом використання форм і методів студентоцентрованого навчання, розвиток професійно-педагогічних умінь майбутнього вчителя для самореалізації у фаховій діяльності, виявлення ресурсів розвитку його особистості.

У результаті аналізу сучасних наукових досліджень С. Головки [2] та М. Демченко [3], О. Гармаш [1], П. Магда [5] ми можемо твердити, що **гуманістичний підхід** орієнтований на створення умов для формування та розвитку цілісної особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Відповідно до гуманістичного підходу здобувач спроможний до самореалізації, співробітництва та взаємодопомоги. Цей підхід орієнтований на всебічний розвиток особистості, яка оперує загальнолюдськими якостями, моральними канонами і комунікативними вміннями. Реалізація гуманістичного підходу вимагає поваги до особистості і сприяння її гармонійному розвитку [2].

У процесі підготовки майбутнього учителя музичного мистецтва до успішного виконання професійної діяльності особливе місце посідає культурологічний підхід.

Для нашого дослідження є важливою думка С. Головки [2], яка стверджує, що **культурологічний підхід** пов'язує освіту та культуру, які спрямовані на активне і критичне освоєння особистістю способів морального, матеріального, духовного, ціннісного, рефлексивного напрямку думок у процесі пізнання, поведінки й діяльності, які засновані на культурі цивілізацій, етносі та історичних подіях. Основним змістом професійної культури майбутніх учителів музичного мистецтва є здатність до самовиховання, саморозвитку, свідомого сприйняття соціокультурних цінностей та творчої самореалізації [2].

За логікою нашого дослідження, наступним кроком є опис загальнодидактичних (принцип системності, принцип наочності, принцип доступності, принцип наступності та перспективності, принцип креативності, принцип інтегративності, принцип комунікативності, принцип науковості, принцип практичної спрямованості) та спеціальних **принципів** (принцип відкритості, принцип варіативності, принцип емоційності, принцип неперервності) реалізації педагогічної технології з урахуванням особливостей професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. У нашому дослідженні ми розглядаємо принципи як вимоги, за якими майбутні вчителі здійснюють професійну діяльність.

Обґрунтуємо сутність визначених нами загальнодидактичних принципів (С. Головка [2], О. Гармаш [1], С. Сисоєва [6], П. Магда [5] та ін.):

1) принцип системності (передбачає розміщення матеріалів у певному порядку, що забезпечує розуміння мовних конструкцій та явищ у взаємозв'язках і цілісній системі; логічність поєднання всіх структурних компонентів освітньої програми);

2) принцип наочності (сприяє активізації у здобувачів уваги та сприяє оволодінню абстрактними поняттями дисциплін, які вивчаються);

3) принцип доступності (полягає в доборі форм і методів професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва та доборі навчального матеріалу, який активізує розумово-мовленнєву діяльність здобувачів);

4) принцип наступності та перспективності (полягає в необхідності опори наступного матеріалу на попередній та логіки викладу навчальної дисципліни, що є основою подальшого професійного самовдосконалення);

5) принцип креативності (передбачає розкриття вміння генерувати нові ідеї, використовувати інноваційні підходи в професійній підготовці здобувачів, навчити майбутніх учителів приймати нестандартні рішення);

6) принцип інтегративності (забезпечує створення в закладах вищої освіти середовища з альтернативними можливостями для різнобічної комунікативної діяльності майбутніх учителів музики);

7) принцип комунікативності (передбачає засвоєння здобувачами освіти стратегій і тактик, комунікативно доцільного використання мови як засобу спілкування і спрямовує увагу на організацію активної практичної мовленнєвої діяльності майбутніх учителів, багаторазового розв'язання ними комунікативних завдань).

Ми поділяємо думку дослідниці О. Гармаш [1] щодо значення специфічних принципів, тому розкриємо сутність та зміст специфічних принципів:

1) принцип відкритості (полягає в тому, що кожен елемент соціального й культурного середовища має певний навчальний ефект);

2) принцип варіативності (дає змогу здобувачу самостійно вирішувати, що він хоче вивчати, на якому рівні, за допомогою яких технічних засобів та ресурсів тощо);

3) принцип емоційності (полягає у формуванні у здобувачів інтересу до знань, спрямований на розвиток внутрішніх мотивів здобувача на засадах співтворчості і співробітництва викладача й здобувача);

4) принцип неперервності (передбачає поєднання різних форм занять із метою постійного особистісного і професійного саморозвитку в процесі набуття комунікативної компетентності) [1].

Відповідно до змісту цільового блоку ми розкриваємо в ньому мету та завдання процесу формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Висновки. У теоретичному блоці окреслені основні підходи до процесу формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вивчення дисциплін гуманітарного

циклу: системний, компетентнісний, діяльнісний, особистісно зорієнтований, гуманістичний, культурологічний. Також виділено принципи реалізації нашої педагогічної технології.

Використана література:

1. Гармаш О. М. Формування тьютерської компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 015 "Професійна освіта" / ДВНЗ "Донбаський державний педагогічний університет". Слов'янськ, 2020. 312 с.
2. Головка С. О. Формування управлінської культури майбутніх магістрів з менеджменту в процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / ДВНЗ "Донбаський державний педагогічний університет". Слов'янськ, 2019. 324 с.
3. Демченко М. О. Формування методичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами електронних освітніх ресурсів : дис. ... канд. пед. наук : 015 "Професійна освіта" / ДВНЗ "Донбаський державний педагогічний університет". Слов'янськ, 2020. 354 с.
4. Когут І. В. Формування професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутнього вчителя : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти". Полтава, 2015. 250 с.
5. Магда П. М. Формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення предметів соціально-гуманітарного циклу : дис. ... канд. пед. наук : 015 "Професійна освіта" / ДВНЗ "Донбаський державний педагогічний університет". Слов'янськ, 2020. 334 с.
6. Сисоєва С. О. Педагогічні технології: коротка характеристика сутнісних ознак. *Педагогічний процес: теорія та практика*. 2006. № 2. С. 127–131.
7. Часнікова О. В. Компетентнісний підхід в освіті як основа її реформування. URL: http://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2607 (дата звернення: 14.10.2020)
8. Шабанова Ю. О. Системний підхід у вищій школі : підруч. для студ. магістратури. Донецьк : НГУ, 2014. 120 с.

References:

1. Harmash O. M. Formuvannia tiuterskoi kompetentnosti maibutnix uchyteliv inozemnykh mov u protsesi profesiinoy pidhotovky [Formation of a thermal competence of future teachers of foreign languages in the process of professional training]: dys. ... kand.ped.nauk: 015 Profesiina osvita / DVNZ «Donbaskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet». Sloviansk, 2020. 312 s. [in Ukrainian]
2. Holovko S. O. Formuvannia upravlinskoj kultury maibutnix mahistriv z menedzhmentu v protsesi fakhovoi pidhotovky [Formation of managerial culture of future masters in management in the process of professional training]: dys. ... kand. ped. Nauk : 13.00.04 / DVNZ «Donbaskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet». Sloviansk, 2019. 324 s. [in Ukrainian]
3. Demchenko M. O. Formuvannia metodychnoi kompetentnosti maibutnix vykhovateliv zakladiv doshkilnoi osvity zasobamy elektronnykh osvitnikh resursiv [Formation of methodological competence of future educators of preschool educational institutions by means of electronic educational resources]: dys. ...kand. ped. nauk: 015 Profesiina osvita / DVNZ «Donbaskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet». Sloviansk, 2020. 354 s.
4. Kohut I. V. Formuvannia profesiino-pedahohichnoi komunikativnoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia [Formation of a professional-pedagogical communicative competence of the future teacher]: dys. ... kand. ped. nauk 13.00.04. "teoriia i metodyka profesiinoy osvity". Poltava, 2015. 250 s.
5. Mahda P. M. Formuvannia profesiino-tsinnisnykh oriantatsii maibutnix uchyteliv muzychnoho mystetstva u protsesi vyvchennia predmetiv sotsialno-humanitarnoho tsyклу [Formation of professional-value orientations of future teachers of musical art in the process of studying the subjects of socio-humanitarian cycle]: dys. ...kand. ped. Nauk : 015 Profesiina osvita / DVNZ «Donbaskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet». Sloviansk, 2020. 334 s.
6. Sysoieva S. O. Pedahohichni tekhnolohii: korotka kharakterystyka sutnisnykh oznak [Pedagogical technologies: brief description of essential features]. *Pedahohichni protses: teoriia ta praktyka*. 2006. № 2. S. 127–131.
7. Chasnikova O. V. Kompetentnisnyi pidkhid v osviti yak osnova yii reformuvannia [Competent approach in education as a basis for its reform]. URL: http://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2607 (data zvernennia: 14.10.2020)
8. Shabanova Yu. O. Systemnyi pidkhid u vyshchii shkoli [System approach in Higher School]: pidruch. dlia stud. mahistratury. Donetsk: NHU, 2014. 120 s.

Voronenkova T. O. Pedagogical technology for the formation of communicative competence of future teachers of musical art in the process of studying the disciplines of the humanitarian cycle

Pedagogical technology for the formation of communicative competence of future teachers of musical art in the process of studying the disciplines of the humanitarian cycle combines the interaction and flexibility of the components of the educational process, united by a common purpose of functioning and unity of implementation, which guarantees the formation of communicative competence of future teachers of musical art. An important place is to diagnose pedagogical technology at various stages of its implementation in the process of preparing future teachers of musical art and submit the corresponding interaction between forms and methods, as well as evaluating the final results with a ratio for purpose.

The formed communicative competence will enable future teachers of musical art to improve oral speech, to enrich the vocabulary of musical terms in a foreign language, the formation of tasks for musical subjects, to present biography of composers, participate in scientific and practical conferences, etc.

Based on processed scientific literature, we are presented with the developed pedagogical technology of forming the communicative competence of future teachers of musical art in the process of studying the disciplines of the humanitarian cycle of four interconnected blocks: target, theoretical, organizational and diagnostic-effective. In the article we will explain the target and theoretical blocks. Also, we will reveal tasks and a number of requirements for pedagogical workers as organizers of professional training of future teachers of musical art; We will outline the need for systemic, competent, activity, personality oriented, humanistic and cultural approaches; Use of general didactic and special principles.

Key words: *communicative competence, pedagogical technology, general-didactic principles, specific principles.*